

Марина Будзар

СМЕРТЬ МИКОЛИ ГОГОЛЯ У СПРИЙНЯТТІ СУЧАСНИКІВ: ЕСЕ ГРИГОРІЯ ГАЛАГАНА «ДРУЗЯМ»

Републікація документа з особистих паперів громадського та культурного діяча середини — другої половини XIX ст. Григорія Павловича Галагана приурочена до пам'ятної дати — 165-річчя з моменту смерті Миколи Васильовича Гоголя (1809–1852). Стільки ж років минуло з моменту появи самого тексту. Він написаний через два тижні після смерті письменника. За жанром це — есе. Григорій Галаган мав схильність до літературної праці. Після нього залишилися кілька опублікованих і ще більше неопублікованих літературних матеріалів. Зміст цього твору ілюструє ставлення автора до особи М. Гоголя і унаочнює його світоглядно-громадянську позицію за доби так званого «похмурого семиріччя» в політичній історії Російської імперії. Це 1848–1855 роки — останній період правління Миколи I. Змістовна вага документа підсилюється його схвильовано-особистісною інтонацією. Републікація цього есе розширить уявлення про умонастрої осіб з кола української еліти середини XIX ст.

Ключові слова: Микола Гоголь, Григорій Галаган, Русь.

Проблема інтелектуального життя української еліти XIX ст. залишається однією з провідних у сучасному історичному дискурсі. Дослідники все далі відходять від створеного представниками народницької історіографії «історичного міфу, в якому не було місця “старій еліті”»¹, що сприяв відстороненню елітарного прошарку від націєтворчого процесу другої половини XIX ст. Цьому допомагатиме розширення джерельної бази розвідок, введення до наукового обігу нових документів, які унаочнюють складну картину світоглядних переконань інтелектуалів з кола владної еліти України XIX ст. До таких осіб належить лівобережний дідич Григорій Павлович Галаган (1819–1888), котрий посів помітне місце у соціумі 50–80-х років XIX ст. як суспільний діяч, просвітник і меценат.

Документ під заголовком «Друзям», що публікується, зберігається у фонді III Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського «Листи», хоча за типологічними ознаками не належить до епістолярію². За класифікацією прозових жанрів літератури, це — есе у формі послання — довільні роздуми з приводу явища чи проблеми, що схвилювали автора та примусили його звернутися до уявного співрозмовника, адресата, чим пояснюється майже обов'язковий публіцистичний пафос таких есе. Г. Галаган мав схильність до літературної праці, в його паперах залишилося немало нота-

ток щодо ведення господарства, біографічних начерків, роздумів про стосунки між поміщиком і селянами тощо. Окремі з них були опубліковані впродовж 1880–1900-х рр.³ Твір «Друзям» теж був опублікований 1906 р. у 8 випуску «Щорічника Колегії Павла Галагана» за редакцією А.І. Степовича, проте без коментарів і з неточностями щодо відтворення рукописного тексту.

Есе «Друзям» написано Г. Галаганом у його діничному маєтку Сокиринці (зараз — Срібнянський район Чернігівської області) під безпосереднім впливом від смерті Миколи Васильовича Гоголя 21 лютого (4 березня) 1852 року (через два тижні після події). Варто зазначити, що малі літературні форми — рецензії, есе, публіцистичні нотатки, за спостереженням О. Яся, були вельми поширені в українському романтичному історієписанні 1820–1840-х рр.⁴ Саме до такої типологічної групи відносимо текст Г. Галагана, хоча він не є власне історичною розвідкою. Цей твір відповідає провідній тенденції своєї епохи — тяжінню до фрагментарності, недомовленості, натяку.

Також зазначимо, що це есе не є поодиноким свідченням особливого ставлення Г. Галагана до особи М. Гоголя (1809–1852). В ранній молодості Г. Галаган був особисто знайомий з письменником і залишив спогади про зустріч з ним

³ Малорусский вертеп Г.П. Галагана с предисловием П.И. Житецкого // Киевская старина. — 1882. — № 10. — С. 1–38; [Галаган Г.П.] Павел Галаган: биографический очерк // 25-летие Коллегии Павла Галагана в Киеве / под ред. А.И. Степовича. — К., 1896. — С. 71–88; Галаган Г.П. письмо о малороссийском «будынке» // Киевская старина. — 1904. — № 7–8. — С. 1–7.

⁴ Ясь О. Романтизм і український гранд-наратив // Ейдос. — Вип. 3, ч. 1. — С. 221.

¹ Литвинова Т.Ф. Историческая память и инструментализация прошлого в социальных проектах дворянства Левобережной Украины середины XIX в. // Харківський історіографічний збірник. — 2016. — Вип. 15. — С. 216.

² Листи // ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. III. — Оп. 1. — Спр. 10 724. — 2 арк.

під час свого перебування у Римі у січні — квітні 1843 р., написані трохи пізніше, ніж текст, який публікується, на прохання П.О. Куліша для його «Записок о жизни Николая Васильевича Гоголя, составленных из воспоминаний его друзей и знакомых и из его собственных писем» (1856). На відміну від есе «Друзьям», ця «Записку Галагана о Гоголе в Риме» вже проаналізовано у контексті листування Г. Галагана з матір'ю К.В. Галаган (у дівочтві — Гудович)⁵ та розглянуто як джерело «мікроісторичного аналізу життя й побуту римського гуртка письменника»⁶ з метою реконструкції мережі культурно-інтелектуальних комунікацій, що в ній діяв М. Гоголь. Але наявність таких мемуарних нотаток допомагає відтворити послідовність формування уявлень про особу письменника у свідомості Г. Галагана та створити контекст для розуміння джерела, що публікується.

Г. Галаган познайомився з М. Гоголем під час дворічної мандрівки країнами Європи (виїхав із Сокиринців у червні 1841 р. і повернувся туди ж таки, вочевидь, не пізніше червня 1843 року⁷), що відбулася після закінчення ним юридичного факультету Петербурзького університету і була завершенням програми виховання молоді людини з «вищого світу» імперії (до якого, безумовно, належала родина Галаганів, завдячуючи родовій історії, власним статкам та шлюбним зв'язкам). Одним з ініціаторів такого знайомства став маляр О.А. Иванов (1808–1858) — центральна персона тогочасної «російської мистецької колонії» в Римі. Митець познайомився із сімейством Галаганів, передусім з К.В. Галаган, у 1842 р., коли вона, так само, як син, перебувала в Європі разом із донькою Марією та її чоловіком П. Комаровським. К. Галаган опікувалася здоров'ям художника, допомігши йому у лікуванні зору, що слабшав. У листі від 20 вересня (н. ст.) 1842 р. О. Иванов дякував матері Г. Галагана та зазначав: «Григорий Павлович опять порадует нас своим приездом в Рим <...> Я употреблю все старание, чтобы познакомить его с Николаем Васильевичем Гоголем. Если удастся, то это будет для него немалое приобретение...»⁸. Такий намір О. Иванова підтвердив Г. Галаган у листі матері від 14 листопада (ст. ст.) 1842 р. з Флоренції, де він мешкав перед приїздом до Рима, зазначивши, що художник «пишет, что ожидает меня, чтобы познакомить с Гоголем, вот знакомство,

которым я буду дорожить больше всех вельмож Английской набережной...»⁹.

Ця зустріч мала місце на via Felice, № 126, де на різних поверхах одного будинку мешкали поет М.М. Языков (1803–1847), М.В. Гоголь та Ф.В. Чижов (1811–1877), громадський діяч і підприємець, вчитель Г. Галагана під час вступу до університету, у подальшому — близький друг усієї родини. У листі до матері від 1 січня (ст. ст.) 1843 р. Г. Галаган писав: «Федор Васильевич, слава Богу, здоров и много работает <...> Я к нему редко захожу, чтобы не отрывать от работы. С ним в одном доме живут: Языков, известный поэт, и Гоголь; я с обоими познакомился; первый из них предобрейший и открытый человек, второй также прекрасный человек, но надобно привыкнуть к его обращению. Он чистый малороссиянин, все сидит и молчит, и как будто дуетя, а между тем искоса поглядывает на всех и замечает все, что делается; когда скажет что-нибудь, то умеет придать такой комизм своим словам, что нельзя не смеяться...»¹⁰.

Вартий уваги той факт, що ця згадка про знайомство з письменником, яка вміщує його короткий, але ємний за змістом опис (за словами І. Колесник, «24-річному Галагану не можна відмовити у <...> влучних психологічних характеристиках»¹¹), є єдиною у листах, адресованих Г. Галаганом матері за час перебування у Римі (за більше ніж тримісячний період було написано, окрім згаданого, 8 листів). Це насамперед є підтвердженням того, що Г. Галаган у присутності М. Гоголя та М. Языкова, за його власним більш пізнім свідченням, був переважно лише слухачем¹², а не рівноправним співрозмовником, але може також означати те, що, попри безумовне усвідомлення Г. Галаганом значимості особи письменника, його постать ще не стала для молодого панича майже символічною, якою вона постає у в есе «Друзьям», написаному десять років потому.

За роки, що минули від знайомства Г. Галагана з М. Гоголем до смерті останнього, в житті нащадка козацького роду відбулися значущі зміни — протягом лише трьох років він був державним чиновником, після виходу у відставку 1847 р. цілком присвятив себе громадській діяльності, насамперед у Чернігівській губернії, увійшов у володіння значними маєтностями на Полтавщині та Чернігівщині, одружився з представницею одного з найбільш помітних дворянських сімейств козацько-старшинського

⁵ Гусева Е.Н. Воспоминания Г.П. Галагана о Н.В. Гоголе в Риме // Памятники культуры. Новые открытия. Письменность. Искусство. Археология. Ежегодник. — Л., 1984, 1986. — С. 64–69.

⁶ Колесник І. Гоголь. Мережі культурно-інтелектуальних комунікацій. — К., 2009. — С. 443.

⁷ Літературні матеріали // ІР НБУВ. — Ф. І. — Оп. 1. — Спр. 94. — Арк. 107; Галагани, поміщики // ЦДІАК. — Оп. 1. — Спр. 554. — 4 арк.

⁸ ЦДІАК. — Ф. 1475. — Оп. 1. — Спр. 588. — Арк. 2.

⁹ ЦДІАК. — Ф. 1475. — Спр. 554. — Арк. 40.

¹⁰ ІР НБУВ. — Ф. III. — Оп. 1. — Спр. 10 713. — Арк. 2 зв.

¹¹ Колесник І. Гоголь. Мережі культурно-інтелектуальних комунікацій. — С. 443.

¹² Цит. за: Колесник І. Гоголь. Мережі культурно-інтелектуальних комунікацій. — С. 452.

походження — Катериною Василівною Кочубей (1826–1896). У травні 1847 р. Г. Галаган разом із двоюрідним братом М.А. Рігельманом (1817–1888) і колишнім наставником Ф. Чижовим перебував під підозрою у справі Кирило-Мефодіївського братства (без сумніву, лише значні зв'язки сімейства допомогли йому не опинитися під слідством, коли сам Л.В. Дубельт поставив резолюцію «Не чіпати» на листі Д.Г. Бібікова до О.Ф. Орлова про звинувачення Г. Галагана у неблагонадійності¹³).

Есе «Друзям» написано зрілим чоловіком, котрий смерть М. Гоголя сприймає як трагедію генерації. Зміст цього тексту є набагато глибшим, ніж лише рефлексія з приводу втрати визначного письменника та мислителя. Безумовно, важливим є історичний контекст його появи — «похмура семиріччя» в історії Російської імперії, останні роки правління Миколи I (1848–1855), коли царський уряд, наляканий подіями «Весни народів» в Європі, запровадив політику репресивних заходів проти будь-якого вільнодумства на теренах імперії. Під удар серед інших потрапили навіть ідеологи слов'янофільства, котрих і тоді, і тим

¹³ Д. Бібіков писав: «Галаган обнаруживал всегда образ мысли совершенно демократический, он имеет значительные связи и знакомства в Москве...». У відповіді на цей лист О. Орлов зауважив: «...если же Галаган, как показывает и Чижов, страстно любит свою родину Малороссию, не питая однако же никаких политических намерений, то я уже имел честь сообщить Вам, м[илостивый] г[осударь], что в отношении украинофилов будут приняты особые меры, самого осторожного и незаметного свойства» (Кирило-Мефодіївське товариство : у 3 т. — К. : Наук. думка, 1990. — Т. 3. — С. 200–201).

Щодо настроїв Г. Галагана початку 1840-х років, то вони недвозначно виявилися в його особистому щоденнику, де в записі від 16.09 (ст. ст.) 1840 р. читаємо: «... я увлекся патриотизмом за несчастную Малороссию. Да! Я не могу без горького чувства вспомнить о том, что делает теперь правительство с нашим народом. По воле нашего деспота, которого цель есть, мне кажется, изгладить всякое различие в народе, чтобы наконец были бы в России только две стороны: он да рабы, в Малороссии уничтожают казачество, эту ничтожную горсть народа, на которую наша зашедшая за горизонт свобода бросала еще несколько благодетельных лучей» (ІР НБУВ. — Ф. І. — Оп. 1. — Спр. 94. — Арк. 29–29 зв.).

ДЖЕРЕЛА

1. Гусева Е.Н. Воспоминания Г.П. Галагана о Н.В. Гоголе в Риме / Е.Н. Гусева // Памятники культуры. Новые открытия. Письменность. Искусство. Археология. Ежегодник. 1984. — Л. : Наука, 1986. — С. 64–69.
2. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (ІР НБУ). — Ф. І. — Оп. 1. — Спр. 94. — 108 арк.
3. ІР НБУ. — Ф. III. — Оп. 1. — Спр. 10 713. — 4 арк.
4. ІР НБУ. — Ф. І. — Оп. 1. — Спр. 10 724. — 2 арк.
5. Колесник І. Гоголь. Мережі культурно-інтелектуальних комунікацій : моногр. / І. Колесник. — К. : Інститут історії України НАН України, 2009. — 596 с.

більше пізніше аж ніяк не можна було зараховувати до ворогів імперії, зокрема Ю. Самарін (1819–1876), І. Аксаков (1823–1886), О. Хомяков (1804–1860), І. Кіреєвський (1806–1856). Дружні стосунки із слов'янофілами пов'язували Г. Галагана з юності, що не в останню чергу пояснюється впливом наближеного до їхнього кола Ф. Чижова, а також певною спорідненістю устремлінь представників раннього українофільства з переконаннями носіїв «ідей слов'янської спільності». Врешті-решт саме розправа з кирило-мефодіївцями маніфестувала активізацію каральних сил імперського апарату ще до того, як ця практика була апробована на власне російському ґрунті. За слушним твердженням М. Рябчука, «влада чітко давала всім зрозуміти, що <...> жодних поступок українському націоналізму, хоча б й у формі лояльного слов'янофільства, не буде»¹⁴.

Риторика, до якої вдається автор тексту, дає змогу зробити припущення, що есе адресоване друзям Г. Галагана з кола слов'янофілів. Це твердження про «загибель національного», «страждання братів-слов'ян», «згубу нашої народної церкви», прагнення «заходу, що старіє, оновити свої сили у слов'янстві». Також в есе є багато явних і неявних відсилок (починаючи з назви) до твору М. Гоголя «Вибрані місця із листування з друзями». Водночас згадка про «братів-українців», котрі, відкинувши надію на майбутнє, лише зітхають про минуле, розширює контекст роздумів автора, твердження про «пустоту і темряву» навколо, про необхідність «працювати Господеві» у атмосфері морального занепаду та зневіри набувають іншого сенсу, можуть тлумачитися як посилення на обставини життєдіяльності соціуму в умовах імперського правління.

Текст друкується за вимогами орфографії та пунктуації сучасної російської мови, також залишені авторські варіанти вживання прописної літери та слова «руський» (у публікації А.І. Степовича та у сучасному вжитку — «русский»).

¹⁴ Рябчук М. Від Малоросії до України: парадокси запізненого націєтворення. — К. : Критика, 2000. — С. 88.

6. Литвинова Т.Ф. Историческая память и инструментализация прошлого в социальных проектах дворянства Левобережной Украины середины XIX в. / Т.Ф. Литвинова // Харківський історіографічний збірник. — 2016. — Вип. 15. — С. 210–227.
7. Рябчук М. Від Малоросії до України: парадокси запізненого націєтворення / М. Рябчук. — К. : Критика, 2000. — 272 с.
8. Ясь О. Романтизм і український гранд-нарратив / О. Ясь // Ейдос: альманах теорії та історії історичної науки. — К., 2008. — Вип. 3, ч. 1. — С. 207–226.

REFERENCES

1. Guseva, E. N. (1986). Vospominaniia G. P. Galagana o N. V. Gogole v Rime. *Pamiatniki kultury. Novyie otkrytiia. Pismennost. Iskusstvo. Arkheologiya*. L., Nauka, pp. 64–69 (in Russian).
2. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho (IR NBU). F. I, Op. 1, Spr. 94, 108 ark.
3. IR NBU. F. III, Op. 1, Spr. 10 713, 4 ark.
4. IR NBU. F. I, Op. 1, Spr. 10 724, 2 ark.
5. Kolesnyk, I. (2009). Hohol. Merezhi kulturno-intelektualnykh komunikatsii. Kyiv, Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 596 p. (in Ukrainian).
6. Lytvynova, T. F. (2016). Istoricheskaia pamiat i instrumentalizatsiia proshloho v sotsyalnykh proektakh dvorianstva Levoberezhnoi Ukrainy serediny XIX v. *Kharkivkyi istoriohrafichnyi zbirnyk*, 15, 210–227 (in Russian).
7. Riabchuk, M. (2000). Vid Malorosii do Ukrainy: paradoksy zapizniloho natsiietvorennia. Kyiv, Krytyka, p. 272 p. (in Ukrainian).
8. Yas, O. (2008). Romantyzm i ukrainskyi hrand-naratyv. *Eidos: almanakh teorii ta istorii istorychnoi nauky*, 3/1, 207–226 (in Ukrainian).

* * *

Друзьям¹⁵

21-го февраля в Москве скончался Гоголь. Вот уже две недели, как я знаю об этом горестном событии, и не только не могу привыкнуть к мысли, что его не стало, но грусть все глубже и глубже заходит в мою душу. От того, что здесь приходится нам оплакивать не одно лишь лицо Гоголя как художника- писателя в России, может быть, и в мире. Нет! Нам надобно оплакивать нашу судьбу в этой неожиданной потере. Во всех дальнейших уголках сердца, где, казалось, дремлет патриотизм, где как бы погасал святой огонь любви к своей земле, везде там болезненно пробудилось страдание за нашу бедную Русь. Что же это такое? Неужели такова наша участь! Все прекрасное, выходящее из самобытной Руськой природы, гибнет преждевременно, как бы не долженствовавши являться на свет. Все идет в помощь врагам нашим, и неужели Русь должна уже преклонить пред ними голову. Мы хранили в сердцах наших надежды и веру в наши родные силы, несмотря на все неблагоприятные обстоятельства, нас гнетущие со всех сторон. Мы, укрепленные теплою верою, старались не замечать той пустоты, которая делалась вокруг нас, той широкой пустоты, которая уже обхватывала нас, расширенная вражьими силами. Мы видели перед собой Гоголя, который, как светлый маяк, горел в темноте. Мы видели в нем, что могут Руськие силы, и стыдно было при нем унывать. Но он погас, и какая сделалась вокруг пустота и темнота; не на ком опереть страждущего взора. Как ноет болезненно сердце у всякого из нас, кому недостаточно одно лишь земное благо, материальное спокойствие или даже семейное счастье, а кто чувствует в себе великие народные потребности, не входящие лишь случайно в его мысли и чувства, а составляющие существенную часть его внутренней жизни. Для всякого такого человека смерть Гоголя есть ошеломляющий удар, после которого все тяжелое и безотрадное на Руси вдруг предстанет перед нами в самом ярком сверкании. Это уже не есть случайность! Мы так утешали себя при смерти Пушкина, Лермонтова и многих других¹. Нет, здесь уже виден перст Провидения. Гоголь умер и перед смертью сжег свое лучшее произведение, которое он уже один раз сжигал, и теперь он сделал это бессознательно, его толкала к тому неведомая сила, следовательно, даже 2 том «Мертвых душ» было уже более чем

¹⁵ Перша публікація: Ежегодник Коллегии Павла Галагана / под ред. А.И. Степовича. — К., 1906. — С. 69–71.

нужно для бедной Русиⁱⁱ. Неужели же сказано ей: ты дальше не пойдешь. Ах, укрепите еще во мне колеблющуюся веру в то, что составляло главную отраду в жизни. Ах, дайте мне не видеть, как гибнет у нас все национальное и с ним все прекрасное, как мельчает наш народ и разлагается нравственно, как бесплодны благородные усилия истинных сынов Руси, как ухватываются враги наши за нашу народность, и как она фатально в руках их действует против нас самих, как слаба наша святая народная Церковь, как сильны и горделивы наши враги и как гибнут наши братья Славяне, жившие когда-то так же, как и мы, и увы! служащие теперь только свежее почвою, на которой обновляется стареющийся запад. Неужели и мы пойдем за нашими братьями, и все, через что прошла Русь, и все прекрасное, что в ней развивалось, есть не что иное, как приготовление для Запада, для нового периода его истории. И он придет на нас и в нас обновит свои дряхлые силы. Скажите мне, что я заблуждаюсь, и заставьте меня иначе видеть те явные факты, которые так громко говорят вокруг меня... Иначе горько будет жить на свете, иначе, не далеко искавши, придется впасть в то уныние, в котором недвижно живут лучшие из моих собратьев-украинцев; отбросив надежду на будущее, вздыхать о прошедшем и искать в явлениях нашей грустной степной природыⁱⁱⁱ ответов на внутреннее наше настроение. О, тогда придется завидовать тем людям, которые погрязли в мелочной суетной жизни; все горькое, неотрадное пройдет через них, и они этого не почувствуют, бедные счастливы. В них орган высшей потребности всенародной или не развит, или заглух. Скажите, братья, или, несмотря на все это, еще нам не унывать и работать Господеви со страхом из последних наших сил, не смея рассуждать перед Его Великой Волей и смиренно возлагая на себя крест, как это делает бессознательно вся Русь, исполняя закон нашей Святой Веры. Вечная память бессмертному Гоголю! Не он ли говорил нам так отрадно о Воскресении Христовом^{iv}. Да будет же он жив между нами и да ободряет он нас и после смерти в нашей тяжелой, почти сверхсильной для нас борьбе. Но нет! Это я сказал в утешение, но оно не может отогнать то горькое убеждение, которое рождается из сущности. Тяжело бедному Русьскому человеку.

*Март 1852 года
Сокиренцы*

Оригінал: ІР НБУВ. — Ф. III. — Оп. 1. — Спр. 10 724. — 2 арк.

КОМЕНТАРИ

- ⁱ Тут безсумнівна відсилка до твору М. Гоголя «Вибрані місця із листування з друзями»: «Три першостепенних поета: Пушкін, Грибодов, Лермонтов, один за другим, в виду всіх, були похищені насильственою смертю, в течение одного десятиліття, в поре самого цвітущого мужества, в повному розвитку сил своїх, — і нікого це не поразило: даже не содрогнулось ветреное племя» (Гоголь Н. Избранные места из переписки с друзьями. — М., 2012. — С. 186).
- ⁱⁱ За усталеною версією, М. Гоголь спалив II том роману «Мертві душі» 12 лютого 1852 р.
- ⁱⁱⁱ У текстах, написаних Г. Галаганом в різний час, створено образ України (передусім він називає так саме Лівобережну Україну) як «краю степів», що не зовсім відповідає дійсності, але повністю вкладається в романтичний дискурс-уявлення про степову «країну козаків»: «мысленно улетаю в Украину и воображение мое представляет мне картину, от которой сердце замирает: я вижу <...> пышный и такой ароматный степ, вот он расстилается под <...> ясным вечерним небом и на нем могила за могилой...» (Літературні матеріали // ІР НБУВ. — Ф. I. — Спр. 6922. — Арк. 35 зв.).
- ^{iv} Найімовірніше, йдеться про роздуми у розділі «Світле Воскресіння» з «Вибраних місць із листування з друзями» М. Гоголя.

Maryna Budzar

THE DEATH OF M. GOGOL IN THE PERCEPTION OF HIS CONTEMPORARIES: THE ESSAY BY G. GALAGAN "FRIENDS"

Republication of a document on personal papers of a public and cultural figure in the middle — the second half of the 19th century Gregory Pavlovych Galagan is dedicated to the commemorative date — 155th anniversary since the death of Mykola Gogol. The same number of years has passed since the appearance of the text itself. It was written two weeks after the writer's death. By genre it is an essay. Gregory Galagan had a tendency toward literary work. After him there were few published and even more unpublished literary materials. The content of this work illustrates the author's attitude towards M. Gogol's personality and illustrates his ideological and civic position during the time of the so-called "gloomy

sevenfold” in the political history of the Russian Empire. This is 1848–1855 — the last period of the reign of Nicholas I. The content of the document is amplified by its excited-personal intonation. Republication of this essay will broaden the concept of mentally-minded people from the circle of the Ukrainian elite in the middle of the 19th century.

Key words: *Mykola Gogol, Gregory Galagan, Rus.*

Дата надходження статті до редакції: 28.11.2017.